

FINANSDEPARTEMENTET	
26. FEB. 2007	
Saksnr.	06, 313-105
Arkivnr.	

Oslo 24.05.06

Høringsuttalelse: Innspill til Nasjonal Strategi for Bærekraftig Utvikling

- 1. Er du/dere enig i at vi bør ta sikte på å erstatte strategi/handlingsplan med en mer overordnet strategi, med mål knyttet sammen med indikatorer og som følges opp i separate meldinger på ulike områder?**

ForUM er ønsker både en revidert strategi for bærekraftig utvikling og en revidert handlingsplan. Vi advarer mot at den eksisterende strategi og handlingsplan ensidig erstattes av en mer overordnet strategi. Strategien skal angi hvordan regjeringen vil oppnå en bærekraftig utvikling, mens handlingsplanen skal angi hva regjeringen vil gjøre for å nå målene i tråd med strategien. Vi ser for oss at framdriften i handlingsplanen rapporteres i det årlige nasjonalbudsjettet og i separate meldinger til Stortinget.

Finansdepartementet bør ha en målsetting om å utarbeide en sektorovergrepene strategi og en sektorovergrepene handlingsplan som viser sammenhengen mellom de sektorvise handlingsplanene. Strategien bør omhandle de viktige grepene og prinsippene, mens handlingsplanen må operasjonalisere bærekraftig utvikling gjennom iverksetting av konkrete tiltak, ansvarliggjøring av ulike aktører i samfunnet, og statlig oppfølging.

- 2. Hva bør være sentrale mål i en strategi?**

En nasjonal strategi for bærekraftig utvikling må ta utgangspunkt i en visjon for et bærekraftig Norge og ideen om Norge som sentral aktør og pådriver for global bærekraft.

På bakgrunn av Brundtland kommisjonens definisjon av bærekraftig utvikling, er en mulig visjon at Norge skal bli en nasjon der innbyggernes behov ikke går på bekostning av fremtidige generasjoner, naturens bæreevne og utviklingsbehov for innbyggere i andre land på kort og lang sikt.

Følgende overordnede elementer bør inngå den reviderte strategien for bærekraftig utvikling:

- Redusert forbruk, spesielt naturressurser, i Norge for å sikre utvikling i den fattige del av verden. Utrede alternative modeller og mål for den økonomiske utviklingen i Norge. Vekstparadigmet må erstattes med andre mål. I st.meld. nr. 19 (2002-2003) står det under henvisning til UNEPs "Global Environmental Outlook 2000": *Ressursforbruket i industrialiserte land må ned til en tiendedel av dagens forbruk dersom tilstrekkelige ressurser skal kunne anvendes til å dekke behovene i fattige land.* Fortsatt er det slik at den velstående del av verden utgjør en fjerdedel av befolkningen, men bruker tre fjerdedeler av jordas ressurser. Skulle alle mennesker i verden hatt samme forbruksnivået som nordmenn, ville miljøbelastningen langt overskride det jordkloden kan tåle. Den økonomiske utviklingen i den rike del av verden må få et innhold som krever mindre ressursforbruk. Dette gjelder både mellom landene, men også innen mange land.
- Frakopling miljøbelastning og økonomisk utvikling slik at miljøproblemene ikke øker selv om økonomien vokser. Internasjonale tilstandsrapporter som eksempelvis OECDs Environmental Outlook og Det Europeiske Miljøagenturets tredje tilstandsrapport peker på at den samlede volumøkningen i produksjon og forbruk på

de fleste områder overstiger effektivitetsforbedringene pr. enhet produsert. Dette viser at dagens vekstpolitikk er uforenlig med bærekraftig utvikling.

- Sikre handlingsrom for fattige land slik at de kan styre sin egen utvikling uten å bli påtvunget liberalisering av handel eller betingelser for lån og økonomisk støtte som landene selv ikke mener seg tjent med.
- Legge rettferdig og etisk handel til grunn for offentlige innkjøp og gi norske forbrukere mulighet til å vise solidaritet og miljøengasjement gjennom sitt personlige forbruk.
- Sette krav til norske bedrifters samfunnsansvar.
- Miljø må bli et hovedelement i utviklings samarbeidet.
- Olje for utvikling må bidra til at oljeproduiserende land i Sør får bistand for å sikre at oljeinntektene kommer landets innbyggere til gode. Samtidig må produksjon og forbruk av olje fra norsk sokkel ikke bidra til forsterking av klimaproblemene og skjev ressursfordeling. I dag eksporteres norsk olje og gass til velstående land i Europa og Nord-Amerika med høyt energiforbruk fra før, mens det reelle behovet for energi fins i de fattige landene.
- Dematerialisering må fremmes. Spesielt viktig er det å få redusert energiforbruket og avfallsgenereringen. Dette kan gjøres ved å legge til rette for kombinasjoner av produkter og tjenester (funksjonsøkonomi), innovasjon av nye produkter og produktsystemer, samt insentiver for økt levetid på produkter.
- La kretsløpstankegangen ligge til grunn for ressursbruken og all økonomisk virksomhet. Dette gjelder både fornybare ressurser som fiskeri, treprodukter og jordbruksprodukter, og ikke-fornybare ressurser som fosfor og fossil energi. Fiskerier og skogbruk må innrettes etter en økosystembasert forvaltning som tar hensyn til tåleevne. Jordbruket må økologiseres.
- Avgiftning produkter og produksjonsprosesser. Helse- og miljøfarlige kjemikalier hører ikke hjemme i et bærekraftig produksjons- og forbruksmønster. Føre-var-prinsippet og substitusjonsprinsippet må derfor brukes langt mer aktivt enn i dag for å hindre at kjemikalier i det hele tatt tas i bruk og for at bedre alternativer utvikles.
- Grønn skatteomlegging må innføres, jf forslaget fra Grønn skattekommisjon. I tillegg bør bruk av kvoter som virkemiddel i miljøpolitikken anvendes i større grad. Miljøskadelige reguleringer, støtte- og avgiftsformer må fjernes.

Innspill til revidert handlingsplan:

Etiske, miljømessige og sosiale standarder:

- Det skal settes krav til etiske, miljømessige og sosiale standarder for å fremme forbrukernes mulighet for rettferdig og miljøansvarlig handel.
- Offentlig sektor skal basere sine innkjøp på etiske, miljømessige og sosiale standarder. Økologisk mat, energieffektive apparater og produkter uten miljø- og helsefarlige kjemikalier, er sentralt. Regelverket bør dessuten baseres på å forplikte leverandører og anbudshavere i å unngå miljøskadelige produkter/prosesser. Dette vil være viktig for å etablere et marked for miljøvennlig forbruk.
- Offentlige investeringer skal baseres på etiske, miljømessige og sosiale standarder.

Bedrifters samfunnsansvar, handel og miljø:

- Det skal innføres bindende nasjonale retningslinjer for bedrifters samfunnsansvar.
- Norge skal arbeide for et globalt og juridisk bindende rammeverk for bedrifters samfunnsansvar, fortrinnsvis i regi av FN
- Norge skal arbeide for at miljøkonsekvenser av handel og hensynet til utvikling for verdens fattigste blir et av hovedpremissene i WTO-forhandlingene.

Økoeffektivitet, energisparing, avfallsforebygging, og transport:

- Det er anslått at effektiviteten i vår bruk av energi og materialer må økes med en faktor 10 de neste 30 år. Det er stor enighet i næringslivet og blant frivillige

organisasjoner om at satsing på økoeffektivitet er viktig. Energisparing og avfallsforebygging har til nå i liten grad blitt realisert i Norge. Enova SF og det bebudete statsforetaket for avfallsforebygging og gjenvinning bør ha fokus på økoeffektivitet som vil utnytte den energien vi har mer effektivt og hindre produksjon av avfall som vi ikke trenger.

- Dekarbonisering og kretsløpstenking skal stimuleres ved å ta i bruk og utvikle mer energieffektive løsninger som bygger på fornybare energikilder. Dette er også viktig som bidrag til teknologioverføring og miljøbistand til fattige land. Regjeringen bør bidra til å realisere mulighetene for bruk av solenergi.
- Norge bør satse mer på kollektivtransport og miljøvennlig godstransport. Videre må det legges til rette for gåing og sykling. Det må settes av mer ressurser til investeringer i infrastruktur og drift av kollektivtransport, framfor økt vegbygging.
- Etablere et fond for fornybar energi i sør. Sette av midler fra Statens Pensjonsfond - Utland, til å investere i utvikling av sol, vind og bioenergi i fattige land. Dette vil gi fattige tilgang til ren fornybar energi og gjøre dem mindre sårbare overfor høye oljepriser.

Kretsløpstankegang og ressursforvaltning

- Det internasjonale samarbeidet om forvaltning av fiskeriressursene må styrkes for å sikre bestandene på sikt. Fiskerier og andre aktiviteter i marine områder må innrettes uten irreversible skader på havmiljøet. Prinsippet om langsiktig vern i verneområder bør innføres i marine områder på linje med på land.
- Skogbruk må innrettes med hensyn på økosystemene. Skogvernet må styrkes, samtidig som det må settes klare miljøkrav til skogsdriften. Dette gjelder for norske forhold, men må også være styrende for eventuell import fra andre land.
- Jordbruket må innrettes etter en kretsløpstankegang. Støtteordningene for økologisk landbruk må styrkes.

Miljøgifter:

- Spredning av miljøgifter er en av de store globale miljøutfordringene. Sterke virkemidler bør tas i bruk, og vi regner med at tiltak og virkemidler i den nye stortingsmeldingen om helse- og miljøfarlige kjemikalier blir reflektert i handlingsplanen.
- Det er også viktig at Norge bidrar globalt. Forslaget fra Norge og Sveits til en internasjonal avtale for kvikksølv og andre tungmetaller må følges opp.
- WTO-forhandlingene kan føre til en liberalisering av handel med kjemikalier. Med svakt regelverk og dårlig kontrollorganer i en rekke fattige land er det fare for at miljøgifter spres på grunn av handelsavtaler.

Olje for utvikling:

- Det er vel dokumentert at internasjonale oljeselskaper bidrar til "ressursforbannelse" i oljerike uland. Norske selskap er på god vei inn i en internasjonalisering.
- Fattige land har til nå ikke greid å få på plass et forvaltningsregime som gjør at oljeinntektene kommer folk flest til gode. Gjennom satsingen "Olje for utvikling" må norsk oljekompetanse fremme miljø og utvikling i de aktuelle landene. Norske oljeselskaper skal ta sitt samfunnsansvar, blant annet ved å medvirke til lokal kompetanse oppbygging bruk av underleveranser i landene, full åpenhet om økonomiske transaksjoner og miljøkonsekvenser.

Handlingsplan for miljørettet utviklingssamarbeid:

- WWF, Utviklingsfondet, Regnskogfondet, Framtiden i våre hender og ForUM har dokumentert bistanden til miljø, vann og biologisk mangfold har gått ned de siste årene. Handlingsplanen for miljø i bistand er på høring, og ForUM har forventning til at det blir en kraftfull satsing på miljørettet bistand hvor hovedprinsipper skal være

forvaltning, bruk og bevaring av naturressurser i samarbeid og til fordel for lokalbefolkning og samarbeidsland, og bidrag til å redde naturverdier av global betydning for framtiden. Dette bør også reflekteres i handlingsplanen for bærekraftig utvikling.

Møte den økende belastning fra fritidsaktiviteter:

- Mer penger mellom hendene, kombinert med mer fritid, har medført en rekke miljøbelastende aktiviteter. Hyttebygging, motorferdsel i utmark, og fritidsreiser med bil og fly, er eksempler på aktiviteter som gir forurensning og arealbeslag. Dette må møtes med ulike virkemidler. Økt CO₂-avgift på fly, og veiprisning for veg, er egnede virkemidler for å bremse veksten i fritidsreiser. Hyttebygging lar seg knapt stoppe, men man kan legge egne krav knyttet til energibruk i fritidsbygninger. Motorferdselen i utmark må begrenses med forbud.

Virkemidler for bærekraftig utvikling

- Avgifter (se vedlegg 1)
- Subsidier som skader utvikling og miljø tas bort, og støtteordninger for bærekraftig utvikling innføres.
- Nye lovkrav og retningslinjer.
- Samkjøre virkemiddelapparatet (for eksempel klimavasking av lovverket)
- Aktivisere nye grupper. Det er blant annet et stort potensial i å engasjere fagbevegelsen mer aktivt. Et mulig tiltak er å ta større hensyn til det ytre miljø i arbeidsmiljøloven. Verneombudene vil da bli en viktig aktør i miljøarbeidet.
- De sektorvise klimahandlingsplanene bør blant annet fokusere på konkret handling og hvilken rolle kommunene skal spille i arbeidet
- Etablere et klimatiltaksfond

3. Er indikatorene som er utviklet hensiktsmessige?

Som en sentral premiss for strategien og handlingsplanen må Norge sees i et internasjonalt perspektiv. Spørsmålet er ikke om Norge er bærekraftig, men om Norge tar sin del av ansvaret for å oppnå en bærekraftig utvikling globalt. I høringsuttalelsen til indikatorutvalget uttalte ForUM:

Den kanskje mest alvorlige mangelen ved forslag til indikatorsett er at det i liten grad tar hensyn til den åpne norske økonomien. Miljøforhold og sosiale forhold ved import av ferdigvarer og innsatsfaktorer blir i liten grad tatt hensyn til. Ut fra utvalgets resonnement er Norge bærekraftig i dag. Utvalget peker riktignok på noen hovedutfordringer som kan true det bildet utvalget gir, men det er først og fremst vårt høye forbruk og miljøpåvirkningen i andre land av import og eksport som gjør at Norge etter ForUMs oppfatning ikke er på en kurs som kan kalles bærekraftig utvikling. For ForUM er det relevant om en stor del av vårt forbruk er basert på varer og tjenester produsert under miljømessige og sosiale forhold som verken møter miljøutfordringene eller krav til standarder for etikk, arbeidsforhold eller fordeling. Indikatoren for import av varer fra Afrika og MUL-land er ikke tilstrekkelig for å gi et riktig bilde her.

ForUM mener det er behov for å ta i bruk mer pedagogiske verktøy for å illustrere den miljøbelastningen individuelle forbrukere, samfunn, og nasjoner påfører jorda. Indikatoren økologisk fotavtrykk gir et bilde av hvordan vi overbelaster kloden. Hvis alle skulle hatt et forbruk som i Vest-Europa hadde vi trengt en klode som var 2,5 ganger større. Vi innser at økologisk fotavtrykk gir et aggregert og kanskje avgrenset bilde av miljøbelastningen ved forbruk, men vi mener likevel det er et så viktig og effektivt kommunikasjonsverktøy at det bør få en sentral plass for å synliggjøre behovet for mer bærekraftig produksjon og forbruk. ForUM vil anbefale at Naturindeks som en god samleindikator.

4. Har du/dere forslag til hva som kan gjøres for å bedre kommunisere behovet for en bærekraftig utvikling.

ForUM mener det er viktig å foreslå tiltak som både kan settes i verk omgående og som kommuniserer direkte til folk. Vi ønsker en 3-årig informasjonskampanje om klimaendringer (vedlegg 2) og en naturmangfoldkampanje (vedlegg 3). Kampanjene må ha bred forankring og legge opp til lokale aktiviteter. Samtidig bør de kombineres med nye virkemidler som understøtter budskapet i kampanjen slik at både folk flest og regionale og lokale myndigheter ser at regjeringen ønsker en endret politikk på området.

ForUM foreslår at regjeringen setter i verk et arbeid med en langsiktig visjon for et bærekraftig Norge. Vi ser for oss at arbeidet delvis kan være en forskningsoppgave, men også noe som kan engasjere lærere og skoleungdom for å anspore til bærekraftig langtidstenking. ForUM har vært i kontakt med Forskningsrådets divisjon for store satsinger og har spilt inn et konkret forslag til Forskningsrådets "Ny miljøsatsing 2015" om å etablere et forskningsprogram rundt å utvikle en visjon for et bærekraftig Norge frem mot år 2100. Vi ser for oss at forskningsoppgaven rundt "Visjon 2100" bør gjennomføres av et tverrfagligteam hvor man kan utarbeide ulike scenarier på bakgrunn av tilbakemelding fra fokusgrupper, med andre ord vurdere muligheten av å etablere en foresight prosess. Forskning på dette området bør suppleres gjennom aktiviteter som knyttes opp mot forbrukerundervisning i grunn- og videregående skole samt oppfølging av FNs 10 år om utdanning for bærekraftig utvikling som ledes av UNESCO.

Mål for Visjon 2100:

- Å utarbeide flere helhetlige scenarier om hvordan Norge kan se ut i året 2100. Utgangspunktet er at bærekraftig utvikling og global fred står høyest på den politiske agendaen.
- Å utforske ulike tilnærminger til helhetstankegang og system analyse for samfunnsutvikling, herunder belyse begrep og mulige virkemidler som kretsløps tankegang, funksjons økonomi, og samfunnsansvar.

Gode og dårlige eksempler kan være verdifulle for å engasjere og mobilisere til handling for bærekraftig utvikling. Miljø og bærekraftig utvikling er tematiske områder som er relevant for alle sektorer og aktører i samfunnet. Det er derfor viktig at også formidlingskanaler og form vurderes innen rammene av en handlingsplan for bærekraftig utvikling. For eksempel, vi mener det er essensielt å vurdere bruk av medier som film, TV, radio, reklame, musikk, kunst og teater. Det skriftlige medium har stor verdi som formidlingskanal, men når kun en nisje av de som virkelig har behov for å bli med i et nasjonalt krafttak for bærekraftig utvikling. Etablering av en bred foresight prosess med paneler og diskusjons grupper for "Visjon 2100" kan være en virksom måte å involvere flere aktører og derigjennom oppmå et bredt folkelig engasjement.

5. Har du forslag til hvordan prosessen videre bør legges opp for å sikre bred medvirkning?

Norsk Monitor er en undersøkelse som hvert annet år måler verdier i et representativt utvalg av norske forbrukere. De siste årene har undersøkelsen vist en trend til mer idealisme og oppmerksomhet rund miljø, utvikling og sosiale verdier i befolkningen. Trender er som kjent fenomen i kontinuerlig endring, og det er derfor desto viktigere at arbeidet med en strategi og operasjonaliserbar handlingsplan for bærekraftig utvikling får forgang. Vi mener det er nødvendig å vitalisere og invitere til en debatt om hvilke begrensninger og muligheter bærekraftig utvikling gir, og hva disse betyr for Norge som land, ulike samfunnsaktører og den individuelle medborger.

Vi foreslår at Finansdepartementet snarest inviterer til en bred prosess for å forme en kortfattet og visjonær strategi, som umiddelbart følges opp med målrettet og konkrete handlingsplaner. Dette kan for eksempel gjøres gjennom et arbeidsseminar som bygger på innspill fra alle som har respondert til høringsprosessen. Dersom sentrale aktører har utelatt å svare bør de på ny inviteres til å kommentere og bidra med ideer. Vi mener prosessen bør bygges opp rundt etablering av en "Visjon 2100".

Videre kan vi se for oss en møteserie der næringsliv, forskere, forvaltning og frivillige organisasjoner møtes for drøfte hva de legger i begrepet bærekraftig utvikling. Vi foreslår også at skoleklasser møter disse interessentene og kan stille spørsmål. Likeså kan forbrukerpaneler brukes. Vi antar at Internett gir nye muligheter for kommunikasjon. Men det aller viktigste kan være å bruke medier til å avdekke kritikkverdige forhold (eksempelvis om bananproduksjon),

6. Hva kan kommuner, institusjoner, organisasjoner i nærings- og arbeidsliv, frivillige organisasjoner og den enkelte gjøre for å bidra til en bærekraftig utvikling?

For at bærekraftig utvikling skal realiseres må alle aktører i samfunnet engasjeres.

ForUM ønsker en forankring av NA21 som en del av nasjonalbudsjettet, samt at det etableres et tydelig kontroll- og revisjonsorgan.

Vi mener regjeringen bør forplikter seg til å lage en 10-årsplan for bærekraftig produksjon og forbruk, i tråd med vedtaket fra WSSD, og at Norge, som er ranket som verdens mest utviklede land benytter sin posisjon til å bli et foregangsland for en bærekraftig økonomisk utvikling inkludert nærings- og lønnsutvikling. Grønne skatter og avgifter bør tas i bruk i større omfang.

Etter vår oppfatning må strategien / handlingsplanen være tydelig på hva skal gjøres, av hvem, når og til hvilken kostnad? I tillegg må forholdet til andre styringsdokumenter, spesielt St.meld. 25 (2002-2003) og de sektorvise handlingsplaner må klargjøres.

På midten av 90 tallet gjennomførte Miljøverndepartementet et omfattende prosjekt med LA21 i kommunene (MIK reformen). Prosjektet ga gode resultater, men ble dessverre ikke fulgt opp i flertallet av kommunene. For en effektiv implementering av bærekraft i lokalsamfunnet er det essensielt at det gis klare insentiver til kommuner, idrettslag og frivillige organisasjoner. Noen insitament kan være:

- Opprette av nye stillinger for bærekraft i kommunene for å sikre at kommunen etterlever sin politikk for bærekraftig utvikling..
- Gjeninnføre støtte til LA21 og de regionale knutepunkt
- Utforming av lokale handlingsplaner for bærekraftig utvikling.
- Bærekraft prosjekter for skoleelever som kan gjennomføres innen rammene av FNs tiår om utdanning for bærekraftig utvikling.
- Tilby kurs i bærekraftig utvikling for utvalgte aktører.
- Utfordre media til å være mer kritisk til trusler mot bærekraftig lokalsamfunn, forvaltning av Norge og i relasjon til Norges rolle i det internasjonale samfunn.
- Utforme en bærekraft kontrakt mellom stat, privat næringsliv, og lokalsamfunn.

Vedlegg 1:

Avgifter for miljø og utvikling

I møte med finansministeren har ForUM tidligere tatt til orde for følgende avgifter:

Internasjonale avgifter for bærekraftig utvikling:

- Avgift på våpenhandel og valutatransaksjoner
- Avgift på forbruk av vann (globalt)
- Avgift på flyreiser
- CO2-avgift og svovelavgift på internasjonal sjøtransport
- Materialavgift (jf NOU 1996:9 og NOU 2002:19)

De internasjonale avgiftene kan brukes til å finansiere miljø- og utvikling globalt, for eksempel ved å kanaliseres gjennom FN.

Avgifter på energi:

- Økt el. avgift og mineraloljeavgift
- Økt CO2-avgift for innenlands gassbruk
- Økt påslag nett-tariffen for finansiering av energieffektivisering og nye fornybare energikilder

Biologisk mangfold:

- Innføring av naturavgift

Transport:

- CO2-basert bilavgiftssystem
- Differensiert engangsavgift på biler, men opprettholde gjennomsnittlige nivå
- Innføring av veiprising
- Fordelsbeskatning av jobbparkering

Avfall:

- Økt avgift på sluttbehandling av avfall, inklusive forbrenning
- Økte avgifter på produkter og reduserte avgifter på tjenester for å stimulere til funksjonsøkonomi
- Økt avgift på EE-produkter for å stimulere ny teknologi
- Økte og differensierte emballasjeavgifter for å stimulere til mindre avfall og standardisering

Mat:

- Gjeninnføre kunstgjødselavgiften
- Redusert merverdiavgift på økologisk mat

Vedlegg 2 Klimakampanje

Det er mange gode grunner til at en slik kampanje bør settes i gang raskt. Det haster med å redusere utslippene av klimagasser, de internasjonale klimaforhandlingene går et steg videre enn Kyoto, IPCC kommer med sin 4. Hovedrapport i 2007, og det er lokalvalg i 2007. For mer konkret om evt. innhold i en slik kampanje, se vedlegg 2 nederst i dokumentet.

Noen mulige elementer i en slik informasjonskampanje:

1. Mangfold av lokale aktiviteter

Erfaringer fra Friluftslivets År 2005 viser at et stort mangfold av organisasjoner kan aktiviseres om det legges til rette for dette. Muligheten for å motta støtte til lokale aktiviteter gjorde at mange organisasjoner og lag benyttet muligheten til å fokusere på nettopp friluftsliv. Dette vil man også kunne oppnå med en tilsvarende ordning i en klimakampanje.

2. Mangfold av deltagere

Potensialet er stort for å inkludere nye aktører i arbeidet med klimaendringer. Norges Naturvernforbund har startet et arbeid inn mot idretts-Norge for å bruke idrettsstjerner, som skiløpere, i synliggjøringen av klimaproblemet og løsninger på dette. Gjennom en større kampanje ville det også vært mulig å aktivisere lokale idrettslag i arbeidet med å redusere klimagassutslippene lokalt. Dette er kun et av svært mange eksempler på inkludering av nye aktører.

I Storbritannia har de også hatt suksess med å samle nye aktører i "Stop Climate Chaos". Der har miljøorganisasjoner, bistandsorganisasjoner, forbruksnettverk m.m gått sammen og dannet en felles klimaplattform. På denne måten har klimasaken blitt en viktig satsing også for noen av de store bistandsorganisasjonene.

En klimakampanje må være basert på et bredt samarbeid mellom myndigheter, kommuner, næringsliv og frivillige organisasjoner.

3. Synlighet

En klimakampanje må være synlig. Rollemodeller, som kjendiser, vil kunne spille en viktig rolle i å synliggjøre klimasaken. Det er også viktig å synliggjøre gode eksempler. Norge Naturvernforbund har tatt kontakt med søkerne av ski-VM i Oslo i 2011 for at dette arrangementet skal fokusere på klimatiltak som kollektivtransport, energibruk og avfallshåndtering. Slike arrangement er en gylden mulighet til å sette fokus på klimaløsninger.

4. Løsningsorientert

En klimakampanje må vise til løsninger. Målet med en klimakampanje må være å endre adferd i en klimavennlig retning, og å skape aksept for tiltak for å redusere utslippene.

5. Involvere myndighetene

Staten må gå foran med et godt eksempel når det gjelder innkjøp, energibruk og adferd. Kommuner må også involveres sterkt i en klimakampanje. De må legge tilrette for miljøvennlige løsninger og involveres med å spre informasjon og løsninger til sine institusjoner.

6. Klimainformasjon må gjøre tilgjengelig

De som ønsker å finne informasjon om klimaendringer har i dag ingen naturlig sted å henvende seg. Det burde opprettes en klimanettside som gir informasjon om hvordan en selv blir påvirket av klimaendringene, og gir løsninger på hvordan en selv kan gjøre noe med det.

I tillegg må informasjon gjøres tilgjengelig der man tar viktige miljøvalg. Når man kjøper hus, bestemmer oppvarmingsløsning og kjøper bil må det være tilgjengelig informasjon der om hvordan man kan velge mest mulig klimavennlig.

Vedlegg 3 Naturmangfoldkampanje

Regjeringen skal utarbeide en ny naturmangfoldlov på bakgrunn av biomangfoldutvalgets innstilling. I tillegg har en den siste tiden fått alarmerende rapporter om tilstanden for verdens økosystemer. En naturmangfoldkampanje skal øke bevisstheten omkring betydningen av å ta vare på det biologiske mangfoldet og viktige økosystemer og dermed bidra til en bærekraftig arealbruk.

Flere tusen dyr og planter, og en rekke landskaps- og naturtyper, er truet i Norge. Dette skyldes ikke enkelthandlinger, men summen av mange menneskers ubetenksomhet, mangel på kunnskap, og mangel på styring av menneskelig aktivitet. For å ta vare på livsgrunnlaget må vi skape økt forståelse for verdiene i naturen.

Natur er en kilde til glede og gode opplevelser for folk, enten det gjelder fuglesang, den lokale eventyrskogen, eller storslåtte fjell og fjorder. Vi oppfordrer om å sette i gang en naturmangfoldkampanje som tar utgangspunkt i denne naturgleden. Kampanjen kan baseres på aktiviteter på Internett og i naturen der folk får mulighet til å skape oppmerksomhet om, og forsvare, natur som de er glad i. Kampanjen bør videre legge til rette for at naturgleden smitter over i et ønske om å ta vare på naturen og livsgrunnlaget.